

L'État, le bien et la liberté. Joseph Raz, libéral-perfectionniste, GR. BUGH, *Vaudeville intergénérationnel. Raz, Kelsen et Hart*, M. CARPENTIER, *Controverses sur la «nature» du droit. Enjeux théoriques et méthodologiques*, J. RAZ, *L'autorité, le droit et la morale*, Ο ΑΥΤΟΣ, *La validité juridique*, Ο ΑΥΤΟΣ, *La nature institutionnelle du droit*.

DROIT ET PHILOSOPHIE, *Volume 10/2019*, 368 σελ., στο πλαίσιο του "Institut Villey", Éd. Dalloz, Paris 2019.

Ο Τόμος αυτός είναι αφιερωμένος στο θέμα: "Marx et le Droit". Επιλέγουμε εκ των κειμένων: ST. PETRUCCIANI, *Les multiples dimensions de la critique marxienne du droit*, Y. DOURT, *Le problème du dépérissement du droit chez Marx et Engels*, PAULINE CLOCHEC, *Le jeune Marx et la question de l'origine du droit*, JAM. M. H. MASCAT, *Marx et le vol de bois. Du droit coutumier au droit de classe*, CLOTILDE NOUËT, *Marx et la «critique du droit»: Retour sur la critique de la propriété dans le livre I du Capital*, CLAUDE DIDRY, *Les Factory Acts dans Le Capital. Une écologie juridique du travail*, AMNON LEV, *Droit et marxisme. Le cas Pašukanis*, ELIE ASLANOFF, *Hans Kelsen et la théorie marxienne du droit: Une lecture de "The Communist Theory of Law"*, ALEXIS CUKIER, *Marx et le droit du travail*, OL. CHASSAING, *Marx et les théories marxistes de la peine*, GEM. PRETEROSI, *La pensée gramscienne du droit dans les "Cahiers de la prison"*, FR. FISCHBACH, *La «force de l'idée du droit» et de la «dignité humaine»*, ST. HABER, *La critique de l'étatisme hégélien chez le jeune Marx* κ.λπ.

DROIT ET PHILOSOPHIE, *Volume 11/2020*, 252 σελ., στο πλαίσιο του "Institut Villey", Éd. Dalloz, Paris 2020.

Ο Τόμος αυτός αντιμετωπίζει το θέμα: «Preuve, Droit de la preuve et démocratie». Γράφουν οι: NEFELI LEFKOPOULOU, *La légitimation du procès constitutionnel par la preuve. Étude de contentieux constitutionnel comparé*, ALESSIA FARANO, *L'évaluation de la preuve scientifique*, ST. GOITZBERG, *La preuve de l'élément intentionnel par la mise en garde*, JULIA RUDOLPT, *Crediting Women*, JEAN-P. CLÉRO, *Quelques éléments de la théorie de la preuve dans le "Rationale of Judicial Evidence"*, RÉMY LIBCHABER, *Les présomptions, entre fonction probatoire et rôle substantiel*, MARIE GOUPY, *Preuve et évidence en droit. Réflexions à partir de la Loi Martiale*, XENIA CHIARAMONTE, *The Right to Freedom of Assembly under the Test of Criminal Evidence. An Italian Case of Political Justice*, TH. BOCCON-GIBOD, *La preuve à l'épreuve. Origines et modalités de l'enquête pénale Selon Michel Foucault* κ.λπ.

CARL SCHMITT, *Le Tribunal du Reich comme gardien de la Constitution*, στη σειρά "Droit-politique-textes fondamentaux", 116 σελ., στο πλαίσιο του "Institut Villey pour la culture juridique et la philosophie du droit", εκδ. Dalloz, Paris 2017.

Προηγούνται τα εκτενή κείμενα των RENAUD BAUMERT, *"Le Tribunal du Reich comme gardien de la Constitution", ou l'avant-dernier acte du début weimarien sur le contrôle juridictionnel des lois*, και OLIVIER BEAUD, *De la Théorie de la Constitution (1928) au Gardien de la Constitution (1931): les derniers feux théoriques de Schmitt sous Weimar*. Ακολουθεί το δοκίμιο του Carl Schmitt με τον παραπάνω τίτλο.

ARMELLE LE BRAS-CHOPARD, *Les putains du Diable - Procès des sorcières et construction de l'État moderne*, 248 σελ., Dalloz, Paris 2016.

Πολλοί συγγραφείς και ιστορικοί έχουν πραγματευτεί το θέμα της μαγείας και των μαγισσών στη μεσαιωνική Ευρώπη, έχοντας ως κοινή παραδοχή ότι τα εγκλήματα που διεπράχθησαν σε βάρος δεκάδων χιλιάδων γυναικών είχαν ως βάση τους την προκατάληψη και τον μισογυνισμό. Η Armelle Le Bras-Chopard, καθηγήτρια πολιτικών επιστημών, θα εμβαθύνει στο θέμα, εξετάζοντας το πώς ο μισογυνισμός αυτός απέκτησε τέτοια έκταση και ένταση ώστε να εξελιχθεί σε πραγματικό «κυνήγι μαγισσών», έκφραση που χρησιμοποιείται έως και σήμερα. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, η πρακτική αυτή σχετίζεται άμεσα με την έλευση του σύγχρονου κράτους (État moderne), όπου οι γυναίκες που έχουν τη δύναμη να απειλήσουν την ανδρική κυριαρχία αποτελούν κίνδυνο και πρέπει να εξαλειφθούν. Χρησιμοποιώντας ως corpus επτά μεσαιωνικά συγγράμματα τα οποία και παραθέτει στο τέλος του βιβλίου της, η συγγραφέας επιχειρεί να εισχωρήσει στα άδυτα της δαιμονολογίας που τροφοδοτείται από τις ομολογίες των «μαγισσών» τις οποίες δικαστές και ιεροεξεταστές αποσπούν υπό συνθήκες βασανιστηρίων. Οι δίκες αυτές, περισσότερο πολιτικές παρά θρησκευτικές, άνοιξαν τον δρόμο για ένα ανδροκρατούμενο σύγχρονο κράτος το οποίο μέχρι και τις μέρες μας αναπαράγει στερεότυπα και θέτει τις γυναίκες στο περιθώριο του πολιτικού βίου. Ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο με πρωτότυπα ιστορικά στοιχεία και ενδελεχή ανάλυση των κοινωνικών τους προεκτάσεων.

PATRICK CHARLOT/CLAUDE KLEIN (sous la dir. de), *Émergences de nouveaux modèles de démocratie constitutionnelle-Afrique-Proche-Orient*, 354 σελ., εκδ. Mare et Martin, Paris 2018.

Συλλογή κειμένων από διάφορα διεθνή συνέδρια με συναφές αντικείμενο. Είναι γεγονός ότι από το 1989 έχει ξεκινήσει στην Αφρική σοβαρή προσπάθεια αναμόρφωσης των συνταγματικών κειμένων, ενώ στο Ισραήλ γίνεται λόγος για «συνταγματική επανά-

σταση». Η άκρως ενδιαφέρουσα ύλη κατανέμεται στα ακόλουθα κεφάλαια: 1. CLAUDE KLEIN, *Avant la révolution constitutionnelle, Israël*, 2. OTTO PFERSMANN, *Révolutions constitutionnelles, analyses doctrinales et justifications jurisprudentielles*, 3. JEAN-PHILIPPE BRAS, *Révolution et constitution: le cas tunisien*, 4. ISMAIL SELIM, *La nouvelle Constitution égyptienne à la suite des révolutions des 25 janvier 2011 et 30 juin 2013*, 5. JEAN-PIERRE COLIN, *Regard critique sur le Printemps arabe*, 6. ALI BENCHENEB, *La réception du droit international par les droits constitutionnels de trois pays maghrébins: Algérie, Maroc et Tunisie*, 7. HÉLÈNE TOURARD, *L'internationalisation des constitutions africaines*, 8. AGNERO PRIVAT MEI, *La pratique constitutionnelle en Côte d'Ivoire*, 9. CHEIKH TIDIANE LAM, *La fragilité de la Constitution au Sénégal*, 10. G. FRITZ/JEAN CLAUDE FRITZ, *Les Constitutions d'Afrique australe à l'ombre de l'apartheid et de la mondialisation*, 11. R. PORTEILLA, *L'écriture de la Constitution sud-africaine entre spécificités et contraintes ou ombres et lumières du (néo-) constitutionnalisme*, 12. ÉLODIE DERDAELE, *Écrire la Constitution tunisienne*, 13. J. MEKHANTAR, *Le constitutionnalisme africain: des révolutions à l'universalisme de la dignité humaine*, 14. ALBERT BOURGI, *Le néo-constitutionnalisme en Afrique*. Πολύ ενδιαφέροντα κείμενα που μας αποκαλύπτουν νέες διεργασίες αναμόρφωσης συνταγματικών κειμένων στις Χώρες της Αφρικής και στο Ισραήλ.

PIERRE ALBERTINI (sous la dir. de), *La qualité de la loi. Expériences française et européenne*, 312 σελ., στην "Collection Droit Public", εκδ. Mare et Martin, Paris 2015.

Από τότε που η γαλλική Διακήρυξη του 1789 είχε καθιερώσει το υπέρτατο κύρος του νόμου μέχρι σήμερα, αυτός έχει υποστεί, ως έννοια, σοβαρότατες τροποποιήσεις που αφορούν όχι μόνο το περιεχόμενό του αλλά και την εφαρμογή του. Μετά την υποβάθμιση που είχε υποστεί σε διάφορες περιόδους, σταδιακά τώρα αναβαθμίζεται πάλι, κυρίως χάρη στη συνταγματική νομολογία που έχει καταγράψει ποια είναι τώρα τα κύρια χαρακτηριστικά του. Γράφουν οι: ALAIN DELCAMP, *Crise, déclin ou transformation de la loi?*, JACQUES CHEVALLIER, *L'apport et le statut de la légistique*, FL. DUBOIS-STEVANT, *La coordination du travail législatif par le secrétariat général du Gouvernement*, ARNAUD HAQUET, *L'étude d'impact*, ALEX. FLÜCKIGER, *La démocratie directe: Un facteur de qualité de la loi en Suisse?*, PAUL DELNOY, *Réflexions sur la confection de la loi en Belgique*, JEAN-PH. DEROSIER, *La rationalisation des débats*, ALBÉRIK GORIS, *L'expérience de la Chambre des représentants de la Belgique*, FAB. PERALDI LENEUF, *L'évaluation législative: l'exemple de l'Union européenne*, CATH. PIQUEMAL PASTRÉ, *Une expérience de l'élaboration d'un projet de loi*, PH. BLACHÈR, *La clarté de la loi*, VÉRON. CHAMPEIL-DESPLATS, *Le principe de normativité*, M. ROSSI, *La singularité allemande*, PIERRE ALBER-

TINI, *Pour une revalorisation de la loi*. Ουσιαστική συμβολή στα προαπαιτούμενα ώστε το κείμενο του νόμου να πληροί τους κανόνες του Κράτους δικαίου.

DAVID FONSECA, *La rhétorique constitutionnaliste. Généalogie du discours doctrinal sur la loi*, 1157 σελ., εκδ. Mare et Martin, Bibliothèque des thèses, 2016.

Λίγα χρόνια μετά τη θέσπιση του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων με την τροποποίηση του γαλλικού Συντάγματος το 2008, το Γαλλικό Συνταγματικό Δίκαιο έφερε την επανάσταση και ο συνταγματισμός αναβαθμίστηκε. Ποια διαδρομή ακολούθησε, ωστόσο, αυτός ο κλάδος δικαίου, ώστε να θεωρείται σήμερα αναπόδραστος, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1970 ήταν απλώς θεωρία (βλ. *La loi est l'expression de la volonté générale*). Η διερεύνηση του φαινομένου διέρχεται μέσα από την εξέταση του αξιώματος «η πολιτική δεσμεύεται από το νόμο». Εάν επιθυμούμε να εγκαθιδρύσουμε Συνταγματική Δημοκρατία και κράτος δικαίου αντάξιο της αρχής αυτής, η κρατούσα άποψη θεωρεί τη διαδικασία αναπόφευκτη. Η αρχή του κράτους δικαίου είναι, παρόλα αυτά, προϊόν εμπνευσμένης ρητορικής που αναπτύχθηκε από θεωρητικούς ώστε μεγαλύτερα ακροατήρια να αγκαλιάσουν το όραμά τους. Το βιβλίο του *David Fonseca* μας καλεί να εξετάσουμε την ανασύνθεση της γαλλικής θεωρίας ως προς το αίτημά της για επιστημονικότητα. Το βιβλίο περιλαμβάνει τρία μέρη: Introduction, La Rhétorique du Discours Descriptif sur la Loi: Faire Voir, La Rhétorique du Discours Narratif sur la Loi: Faire Croire, La Rhétorique du Discours Argumentatif sur la Loi: Faire Savoir.

Επιλέγουμε από τις ειδικότερες θεματικές: Sinuosités du constitutionnalisme: une ontologie problématique, Fissures dans le constitutionnalisme: une ontologie combinant empirie et métaphysique, La reconstruction des rapports connaissance/fiction par le constitutionnaliste, L'exécution du modèle narratif par le constitutionnaliste, La dissociation pouvoir/droits et libertés effectuée par la doctrine: une isotopie non démontrée, Le droit comme instrument de pacification du politique selon la doctrine, La revanche de la liberté politique chez Rousseau: la médiation comme instrument de la discussion κ.λπ.

Αικατερίνη Σούκη
Εισηγητής Συμβουλίου της Επικρατείας

ANTONIOS VLASSIS, *Gouvernance mondiale et culture. De l'exception à la diversité*, 325 σελ., στη σειρά "Sciences politiques et sociales", Presses Universitaires de Liège, 2015.

Η παγκοσμιοποιημένη διακυβέρνηση και η πολιτιστική ιδιοπροσωπία, έννοιες αντινομικές εκ πρώτης, αλλά στην πραγματικότητα συνυπάρχουσες και αλληλεπιδρώσες στη σύγχρονη πολιτικο - οικονομική πραγματικότητα, απασχολούν τον Αντ. Βλάσση στο πλαίσιο αυτής της εξειδικευμένης μονογραφίας, την οποία προλογίζει ο καθηγ. *Gilbert*